

ПОРІВНЯННЯ МЕТОДИК ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ВИБІР ОПТИМУМУ ДЛЯ УКРАЇНИ

фінансуються ЮНЕСКО (в Україні вже проведено восьмий такий фестиваль);

- різноманітні ярмарки як національного так і регіонального значення;

- проведення різноманітних екологічних акцій з урахуванням і використанням фольклору та циклічної обрядовості;

- збільшення кількості публікацій та видань з еколого-етичної тематики та останніх досліджень фольклорної спадщини.

Висновки. В Україні навчально-виховний процес визнаний одним із найголовніших складових загальнолюдських цінностей. Суспільство почало усвідомлювати принципово нову роль освіти в сучасному світі. Отже виховання молоді з новим способом мислення, новими поглядами на свою роль в житті суспільства і природного середовища, з бажанням відродити, зберегти і примножити природні та культурні ресурси – є головним завданням, що стоїть сьогодні перед людством.

1. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С. *Основи екологічних знань: Підручник.* – К.: Либідь, 1997. – 288 с.

2. Братко З.Т., Харченко І.Ю. *Гомо сапієнс проти гомо технократікус.* – К., 1991. – 248 с.

3. Григор'єв О.О. *Екологічні уроки минулого і сучасності.* – К., 1991. – 223 с.

4. Де ля Фліз (том 1) *Серія "Етнографічно-фольклорна".* – К., 1991

5. Макаруч С.А. *Етнографія України.* – Львів, 1994.

6. Наулко В.І. та ін. *Усна народна творчість.* – К. Либідь, 1991.

7. *Сучасні тенденції розвитку професійної компетентності майбутніх митців.* Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Луганськ, "Луганськ-Арт", 2006 – 136 с.

8. Щербань П. *Формування духовної культури особистості // Рідна школа,* – 1999, – № 7. – С. 14 – 17.

Олександр Антоненко, аспірант

Миколаївського державного гуманітарного університету
ім. Петра Могили

ПОРІВНЯННЯ МЕТОДИК ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ВИБІР ОПТИМУМУ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті досліджуються економічні заходи регулювання природокористування та охорони довкілля.

Постановка проблеми. Економічні заходи регулювання природокористування й охорони довкілля доволі різноманітні й можуть розподілятися на дві основні групи: примусові методи (негативне стимулювання), методи заохочення (позитивне стимулювання). Але треба пам'ятати про певну умовність цих понять, яка пов'язана з кількома обставинами. Одна з них зумовлена тим, що різні форми еколого-економічних інструментів є варіаціями двох основних видів впливу на економічні інтереси господарчих суб'єктів: податкової (вилучення доходу) і дотаційної (пряма чи непряма передача доходу). Зокрема, будь-які види платежів можуть класифікуватися як деякі види податків і навпаки.

Ще однією проблемою є те, що ті чи інші види регулювання природокористування, схожі по суті, в різних країнах називаються по-різному (в одних

– податки, в інших – платежі, в третіх – збори та ін.). До того ж, віднесення даних видів інструментів до тієї чи іншої форми пов'язане не стільки з видом вилучення чи передачі доходу, скільки з організаційною процедурою здійснення цього. Зокрема, податки пов'язують звичайно з акумулюванням коштів на рахунках, а платежі – аз подальшим створенням спеціальних фондів цілеспрямованого використання зібраних коштів.

Огляд останніх джерел і досліджень. Порівнюючи між собою різні економічні заходи регулювання природокористування та охорони довкілля варто розглянути, як подібні інструменти застосовуються в інших країнах.

Німеччина. Законодавством передбачено декілька екологічних податків, у тому числі податок на паливо мінерального походження (бензин – залежно від екологічних характеристик

ПОРІВНЯННЯ МЕТОДИК ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ВИБІР ОПТИМУМУ ДЛЯ УКРАЇНИ

палива). Окрім того, в Німеччині існує декілька категорій обов'язкових платежів: податки, плата, збори. Податками вважаються тільки ті, які прямо перелічені в податковому законодавстві (так звані кодифіковані податки). Оскільки Конституція Німеччини відносить встановлення податків до повноважень Федерації, а не окремих земель, іноді виникають питання з приводу їх податкової чи неподаткової природи та правомірності їх введення нормативними актами земель Німеччини. До екологічних податків можуть бути віднесені компенсаційні платежі за порушення стану природних ландшафтів, спеціальні збори за розміщення відходів, які існують у ряді земель. Зараз ведуться дискусії з приводу відповідності введення ряду подібних зборів: за викиди азоту, хімікати, податки на продукцію, яка містить хлор, та ін.

Бельгія. У країні діє досить багато екологічних податків, у тому числі регіональні у Фландрії. Залежно від характеру вони підрозділяються на наступні види:

- спрямовані на фінансування державних і муніципальних заходів з охорони довкілля через систему федеральних, секторальних чи інших фондів;

- регулювальні екологічні податки, метою введення яких є видалення з ринку екологічно шкідливої продукції та послуг;

- деякі класичні податки, що виконують екологічну функцію [5, 180].

Метою даної роботи є висвітлення різних методів економічного впливу, пов'язаних з охороною довкілля, розкриття сутності цих методів та розробка еколого-економічної стратегії для України.

Виклад основного матеріалу. Оподаткування – один з найважливіших стимулів раціонального природокористування на рівні підприємства. Основною ідеєю введення особових, екологічних податків є спроба встановити залежність між відрахуваннями з підприємств у бюджет і рівнем забруднення, що наноситься підприємством навколишньому середовищу.

Серед екологічних податків виділяють дві наступні групи:

- *регулюючі* податки, спрямовані на безпосереднє відвертання дій, які негативно впливають на навколишнє середовище. При встановленні ставок цих податків враховуються показники технічної можливості й економічної рентабельності в межах даного виду господарчої діяльності. За достатньої диференціації даного виду податків затрати на охорону навколишнього

середовища виявляються досить вигідними;

- *фінансуючі* податки, спрямовані на збір грошових коштів й акумулювання їх на окремих рахунках, у спеціальних фондах. При обчисленні ставок цих податків враховують показники прибутковості підприємства та постійності фінансових надходжень. Фінансуючі податки не пов'язані прямо з рівнем негативного впливу на середовище.

Поряд з цим відрізняють прямі та непрямі екологічні податки й збори. Наприклад, збори за викиди є прямими, оскільки стають забруднювачу прямим стимулом для зменшення викидів забруднюючих речовин. Збори за екологічно брудну продукцію є непрямыми, оскільки вони впливають на зменшення споживання такої продукції й частково призводять до зменшення забруднення [1].

Податкове стимулювання може бути як негативним (у вигляді додаткового оподаткування екологічно небезпечної продукції), так і позитивним. Податкові пільги застосовують як економічний механізм, який компенсує відносно великі затрати на виробництво продукції, що відповідає екологічним стандартам [3].

У цілому світова практика спрямована на поступове та цілеспрямоване впровадження нових, досконаліших екологічних податків і зборів.

Платежі (відповідно до Закону України “Про внесення змін у Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 05.03.1998 р. термін “плата”, “платежі” замінюється терміном “збір”, “збори” [2, 40]). Всі платежі в галузях природокористування поділяються на дві групи:

- платежі, що покривають адміністративні витрати на функціонування структур, забезпечуючи управління та контроль за діяльністю підприємств;

- платежі, призначені для вилучення диференційованої ренти.

- Штраф. Стосовно екологічної сфери в Україні можна назвати такі види штрафних санкцій:

- міжнародні санкції за порушення умов міжнародних договорів у галузі навколишнього середовища;

- штрафи за недотримання екологічного законодавства у країні; відшкодування збитків, завданих однією країною іншій країні; відшкодування збитків, що завдані одним економічним суб'єктом іншому економічному суб'єкту господарської діяльності.

Субсидія – це виплати тим підприємствам-забруднювачам, які самі намагаються зменшувати забруднення. Адресні субсидії у

ПОРІВНЯННЯ МЕТОДИК ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ВИБІР ОПТИМУМУ ДЛЯ УКРАЇНИ

вигляді безпосередньо наданих коштів називають прямими, а ті, що здійснюються за допомогою податкових, кредитних чи інших пільг, є непрямими субсидіями.

Цінові інструменти система заходів впливу на економічні інтереси суб'єкта господарювання, основним механізмом якої є цілеспрямована зміна вигідності різних видів діяльності (товарів) за допомогою збільшення чи зменшення цін. Існує два основні напрямки використання цінових інструментів: пряме регулювання цін і непряме регулювання цін [4, 346].

Методи прямого регулювання цін використовуються у тих випадках, коли існує можливість адміністративного впливу на ціни. Як форми прямого регулювання цін можна назвати:

- диверсифікація цін у часі; диверсифікація цін за споживачами; встановлення підвищених закупівельних цін на екологічно чисту продукцію (якщо держава чи територіальні органи управління є замовником такої продукції);

- адміністративний контроль цін.

Методи непрямого регулювання цін мають у ринковій економіці значно ширші можливості. Ці методи базуються на механізмах впливу на рівень цін за допомогою інших інструментів.

- підвищення рівня цін на екологічно сприятливу продукцію;

- зниження рівня цін споживання на екологічно несприятливу продукцію;

- створення цінових гарантій розв'язання екологічних проблем.

Системи обов'язкової відповідальності (варіант страхування) використовується у випадку, коли втрапи від негативного впливу на навколишнє середовище розраховуються за фактом забруднення для кожного окремого випадку, а не визначаються на основі нормативного рівня. Забруднювач повинен компенсувати виниклі затрати, очистити та відновити природний об'єкт, виплатити постраждалим від забруднення компенсацію і т.і. Цей метод використовується, коли число підприємств-збруднювачів обмежене, а розмір забруднення та його наслідки легко визначити.

Система цільового резервування коштів (система делозит-виплата) полягає у тому, що покупець, купуючи товар, який є потенційним забруднювачем довкілля, вносить за нього додаткову платню, яка при деяких умовах повертається йому. В ряді країн цей метод економічного стимулювання екологічної поведінки покупців широко використовується для зменшення забруднення та економії коштів на сортування відходів перед їх утилізацією.

У таблиці наведені основні економічні методи управління охороною навколишнього середовища, які застосовуються у ряді країн.

Резюмуючи усе наведене нижче можна спробувати сформулювати еколого-економічну стратегію України в майбутньому.

Для врахування екологічних вимог, дедалі більшого значення повинен набувати екологічний аудит. Впровадження екологічного аудиту в практику сприятиме одержанню основних даних про небезпечні, з точки зору екології, підприємства. Вдосконалення діючого економічного механізму природокористування й природоохоронної діяльності та формування стабільних джерел фінансування природоохоронних заходів має стати органічною складовою системи управління та регулювання економіки, стимулювати охорону та відновлення природко-ресурсного потенціалу країни шляхом створення відповідних економічних умов (інвестиційних, нодагеових, кредитних тощо). Домінуючою частиною витрат на здійснення природоохоронної діяльності має стати позабюджетне фінансування. Для цього необхідна концентрація платежів за забруднення навколишнього природного середовища, надходжень від штрафів і компенсації за шкоду, завдану внаслідок порушення природоохоронного законодавства, Національному екологічному фонду, який діятиме на правах юридичної особи у загальнодержавному та на регіональному рівнях.

Висновок. Головними складовими елементами економічного механізму природокористування мають бути:

- плата за спеціальне використання природних ресурсів;

- плата за забруднення навколишнього природного середовища та інші види шкідливого впливу на довкілля;

- система фінансування та кредитування природоохоронних заходів (державний і місцевий бюджети, природоохоронні фонди, банки, кошти підприємств, іноземні надходження та інвестиції тощо),

- екологізація податкової та цінової системи;
- підтримка становлення та розвитку екоіндустрії.

Залученню іноземних інвестицій для здійснення природоохоронних програм і проєктів в Україні повинні сприяти:

- активна інтеграція України в європейські та світові природоохоронні процеси;

- формування сприятливих умов й ефективної системи залучення іноземних інвестицій як в економіку України в цілому, так і в охорону довкілля.

